

**ОГЛЯД ІНСТРУМЕНТІВ ПІДТРИМКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ В УМОВАХ
ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ**
(за березень – квітень 2024 р.)

Бюджетна політика

Звітний період характеризувався продовженням роботи з підготовки нормативної бази для забезпечення використання бюджетних коштів, фінансування першочергових видатків держави, пов'язаних з підтримкою функціонування об'єктів критичної інфраструктури, підвищення обороноздатності держави, відбудови зруйнованого житла громадян тощо.

Міністерство фінансів України поінформувало¹ про стан виконання Державного бюджету України в січні – березні 2024 р. За оперативною інформацією Казначейства, у I кв. 2024 р. до державного бюджету надійшло 641,1 млрд грн (у т. ч. до загального фонду – 468,9 млрд грн).

Касові видатки державного бюджету склали 839,1 млрд грн (у т. ч. загального фонду – 692,0 млрд грн).

Для порівняння: у січні – березні 2023 р. доходи державного бюджету становили 525,9 млрд грн, а видатки – 748,7 млрд грн.

Пріоритетним напрямом видатків, як і в минулі періоди, залишається соціальна сфера. У січні – березні 2024 р. з державного бюджету на соцвиплати спрямовано 112,7 млрд грн, у т. ч.: 66,0 млрд грн на забезпечення виплати пенсій, надбавок та підвищень до пенсій, призначених за пенсійними програмами, та дефіциту коштів Пенсійного фонду; 21,5 млрд грн на соціальний захист громадян, які потрапили в складні життєві обставини; 3,6 млрд грн на підтримку малозабезпечених сімей; 15,1 млрд грн на надання пільг і житлових субсидій громадянам; 5,9 млрд грн на соціальний захист дітей і сім'ї та 0,6 млрд грн на соціальний захист осіб з інвалідністю².

Окрім того, у I кв. забезпечувалася активна підтримка місцевих бюджетів: перераховано міжбюджетних трансфертів у сумі 36,2 млрд грн (93,9 % від передбачених розписом асигнувань), у т. ч. базову дотацію – 5,3 млрд грн (100 %), додаткові дотації – 6,6 млрд грн (100 %), освітню субвенцію – 22,9 млрд грн (100 %)³.

¹ Мінфін: Податкова та митна служби у березні повністю виконали план, забезпечивши перевиконання для держбюджету на майже 10 млрд грн.

URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_podatkova_ta_mitna_sluzhbi_u_berezni_povnistiu_vikonali_plan_zabezp_echivshi_perevikonannia_dlia_derzhbiudzhetu_na_maizhe_10_mlrd_grn-4535

² Мінфін: З початку року на соцвиплати було спрямовано 112,7 млрд грн.

URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_z_pochatku_roku_na_sotsviplati_bulo_spriamovano_1127_mlrd_grn-4546

³ Мінфін у I кв. 2024 року забезпечив перерахування з держбюджету 36,2 млрд грн трансфертів до місцевих бюджетів.

Кабінет Міністрів України схвалив законопроект, який спрямований на вдосконалення бюджетного планування на місцевому рівні. Він передбачає потребу відновлення середньострокового планування бюджетів громад, що допоможе їм ліпше прогнозувати та управляти наявними фінансовими ресурсами; розширення можливостей місцевих громад для залучення фінансування через запозичення та гарантії. Проект Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо відновлення середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні та приведення окремих його положень у відповідність із законами України» зареєстровано у Верховній Раді України за № 11131 від 27.03.2024.

Затверджено критерії оцінки допустимості державної допомоги суб'єктам господарювання, діяльність яких пов'язана з використанням об'єктів портової інфраструктури. Законодавчо впроваджуються вимоги до оцінювання допустимості надання державної допомоги, зокрема встановлено вимоги до отримувачів державної допомоги (можуть суб'єкти господарювання, які провадять господарську діяльність з використанням об'єктів портової інфраструктури, та не перебувають у скрутному становищі); визначено перелік критеріїв допустимості державної допомоги (державна допомога має стимулювальний ефект; максимальний розмір державної допомоги не має перевищувати різниці між допустимими витратами та операційним прибутком від інвестиції або від витрат на здійснення експлуатаційного днопоглиблення; державну допомогу спрямовують на відшкодування суб'єктам господарювання допустимих витрат та визначають їх перелік; встановлено механізм розрахунку максимального розміру державної допомоги тощо) (постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 р. № 323). Унормування питань щодо надання державної допомоги суб'єктам господарювання є однією з вимог статей 262 і 267 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами – членами, з іншої сторони, статті 6 Закону України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання», а також дасть можливість оптимізувати витрати державного й місцевих бюджетів під час надання відповідної допомоги.

Визначено механізм використання коштів, передбачених у державному бюджеті для державного стимулювання створення індустріальних парків. Відповідним Порядком використання бюджетних коштів передбачено, що одержувачем бюджетних коштів є державна установа «Офіс розвитку індустріальних парків», яка належить до сфери управління Мінекономіки та утворена для здійснення підтримки ініціаторів створення, керівників компаній та учасників індустріальних парків. Бюджетні кошти спрямовують на облаштування індустріальних парків та/або забезпечення будівництва об'єктів інженерно-транспортної інфраструктури (автомобільних шляхів, ліній зв'язку, засобів тепло-, газо-, водо- та електропостачання, інженерних комунікацій тощо), потрібних для створення та функціонування індустріальних парків; надання повної або часткової компенсації відсоткової ставки за кредитами (позиками) на облаштування та/або здійснення господарської діяльності у межах індустріальних парків; надання

компенсації витрат на підключення та приєднання до інженерно-транспортних мереж; забезпечення функціонування установи. Реалізація цього Порядку дасть змогу забезпечити сприятливі умови для створення та функціонування індустріальних парків, залучення інвестицій, зокрема на деокупованих територіях, та дальший розвиток економіки України. На такі цілі в державному бюджеті України на 2024 рік передбачено 1 млрд грн (постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2024 р. № 341).

Унормовано низку питань, які стосуються забезпечення функціонування сфери освіти та охорони здоров'я, підтримки місцевого самоврядування у 2024 р. Серед іншого зроблено таке.

Уточнено питання використання субвенції на придбання шкільних автобусів. З цією метою внесено зміни до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на придбання шкільних автобусів, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 р. № 418, та передбачено, що розподіл субвенції між місцевими бюджетами здійснюватиметься за результатами розгляду комісією, створеною Міністерством освіти і науки України. Субвенцію розподілятимуть за формулою пропорційно до кількості здобувачів освіти, які потребують підвезення шкільними автобусами, на підставі поданої обласними державними (військовими) адміністрації інформації та даних статистичної звітності. У 2024 р. розмір субвенції на закупівлю шкільних автобусів становить 1 млрд грн (постанова Кабінету Міністрів України від 29 березня 2024 р. № 349).

Затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах охорони здоров'я. Згідно з цим Порядком та умовами субвенцію спрямовують винятково на реалізацію проєктів, пов'язаних з новим будівництвом, реконструкцією та капітальним ремонтом захисних споруд цивільного захисту та споруд подвійного призначення у закладах охорони здоров'я комунальної форми власності. Водночас такі проєкти мають реалізовуватися в медзакладах спроможної мережі та в багатопрофільних лікарняних закладах у прифронтових регіонах; такі медзаклади ще не мають відповідних об'єктів або мають такі, які потребують оновлення; введення об'єкта в експлуатацію має відбутися не пізніше від 31.12.2024; реалізацію проєктів здійснюють на засадах співфінансування з місцевих бюджетів⁴. Пропозиції Кабінету Міністрів України щодо виділення коштів субвенції визначатиме спеціально створена комісія при МОЗ на основі поданих обласними, Київською міською держадміністраціями (військовими адміністраціями) звернень. У 2024 р. розмір субвенції становить 1 млрд грн (постанова Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2024 р. № 374). За інформацією МОЗ⁵, за понад 25 місяців війни в різних областях України цілком або частково відновлений 871 об'єкт медзакладів (це медичні заклади на деокупованих територіях, а також ті, які зазнали невеликих ушкоджень).

Уточнено окремі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим

⁴ Уряд затвердив порядок надання субвенції для облаштування укриттів у медзакладах.

URL: <https://moz.gov.ua/article/news/urjad-zatverdiv-porjadok-nadannja-subvencii-dlja-oblashtuvannja-ukrittiv-u-medzakladah>

⁵ В Україні вже вдалося відновити 871 пошкоджений об'єкт медичних закладів.

URL: <https://moz.gov.ua/article/news/v-ukraini-vzhe-vdalosja-vidnoviti-871-poshkodzenij-ob%e2%80%99ekt-medichnih-zakladiv->

бюджетам на облаштування безпечних умов у закладах загальної середньої освіти. Зокрема, така субвенція у 2024 р. спрямовуватиметься лише для закладів загальної середньої освіти, які працюють за дистанційною та/або змішаною формою навчання; відбір проєктів здійснюватиме комісія, створена при Міністерстві освіти і науки, на основі пропозицій, поданих облдержадміністраціями (військовими адміністраціями); затверджено критерії визначення пріоритетності відбору проєктів, пов'язаних з новим будівництвом захисних споруд цивільного захисту та реконструкцією чи капітальним ремонтом інших об'єктів, що становлять фонд захисних споруд цивільного захисту, у закладах загальної середньої освіти; визначено 8 пріоритетних областей та граничні обсяги надання субвенції на облаштування безпечних умов для кожної з них та обсяги їх фінансування (Харківська, Дніпропетровська та Запорізька області – по 500 млн грн; Миколаївська та Херсонська області – по 200 млн грн; Одеська, Сумська та Чернігівська області – по 150 млн грн). Окрім того, 150 млн грн буде спрямовано на завершення реалізації проєктів із будівництва укриттів, розпочатих у 2023 р. (за умови, що такі проєкти вже профінансовано та завершено мінімум на 40 %). Проєкти з капітального ремонту та будівництва укриттів громади подаватимуть через систему DREAM⁶ (постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2024 р. № 417).

Уточнено механізми розподілу додаткової дотації з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення повноважень органів місцевого самоврядування на деокупованих, тимчасово окупованих та інших територіях України, що зазнали негативного впливу у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації. Зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2022 р. № 1477, передбачають компенсації місцевим бюджетам з державного бюджету недоотриманих коштів унаслідок звільнення суб'єктів господарювання від сплати податку за землю, податку на нерухоме майно і єдиного податку. Це стосується територій, на яких ведуться (велися) бойові дії. Загальний обсяг додаткової дотації на 2024 р. становить 33,4 млрд грн, з яких 19,3 млрд грн вже розподілено між місцевими бюджетами. Залишок у розмірі 14,1 млрд гривень тепер може бути використаний для компенсації зменшення надходжень від ширшого переліку основних місцевих податків проти 2023 р.^{7, 8, 9} (постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2024 р. № 425).

Тривала робота щодо здійснення заходів з відновлення зруйнованого майна громадян, захисту та підтримки функціонування об'єктів критичної інфраструктури та підвищення обороноздатності держави.

Передано кошти на реалізацію інвестиційного проєкту «Відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення

⁶ Уряд ухвалив рішення щодо розподілу 2,5 млрд грн на укриття в школах у 2024 році.

URL: <https://decentralization.ua/news/17927>

⁷ На прифронтових територіях місцева влада зможе звільняти підприємства від місцевих податків.

URL: <https://minre.gov.ua/2024/04/12/na-pryfrontovyh-terytoriyah-misceva-vlada-zmozhe-zvilnyaty-pidpryyemstva-vid-miscevyh-podatktiv/>

⁸ Місцева влада може звільняти підприємства на прифронтових територіях від місцевих податків – рішення Уряду. URL: <https://decentralization.ua/news/17926>

⁹ Мінфін: Уряд профінансує втрати бюджетів місцевих громад, які надаватимуть пільги для бізнесу на прифронтових територіях.

URL: https://mof.gov.ua/uk/news/minfin_uriad_profinansuie_vtrati_biudzhetiv_mistsevikh_gromad_iaki_nadavati_mut_pilgi_dlia_biznesu_na_prifrontovikh_teritoriiakh-4549

(RELINC)». Кошти в сумі 37,14 млн грн передано Мінінфраструктури на підставі відповідної Угоди про грант між Україною і Міжнародним банком реконструкції та розвитку від 10 лютого 2023 р. на відновлення критично важливої логістичної інфраструктури та мережевого сполучення (постанова Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 р. № 318).

Передано кошти з рахунка «Фонд відновлення зруйнованого майна та інфраструктури», відкритого Мінінфраструктури, Київській обласній державній адміністрації (для Київської обласної військової адміністрації) у сумі 81,59 млн грн для відновлення пошкоджених багатоквартирних житлових будинків у м. Ірпені, смт Бородянці та Гостомелі, с. Бузова та Мила Київської області та в сумі 34,35 млн грн для відновлення інфраструктурного об'єкта в м. Ірпені (розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 березня 2024 р. № 283-р).

Проведено розподіл коштів з рахунка для задоволення потреб охорони здоров'я, відкритого Міністерству охорони здоров'я в Національному банку. Зокрема, передбачено виділення Міністерству охорони здоров'я коштів у сумі 23,65 млн грн з рахунку UNITED24 за новою бюджетною програмою для надання субвенції з державного бюджету районному бюджету Чернігівського району на виконання робіт з капітального ремонту будівлі поліклініки комунального некомерційного підприємства «Чернігівська центральна районна лікарня» Чернігівської районної ради Чернігівської області та затверджено Порядок та умови надання у 2024 році субвенції. Це дасть змогу відновити контур будівлі (перекриття, покрівлі, вікна й зовнішні двері) та згодом перейти до внутрішніх робіт¹⁰ (постанова Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2024 р. № 386).

З фонду ліквідації наслідків збройної агресії прийнято рішення про виділення Державному агентству відновлення та розвитку інфраструктури 4510,27 млн грн для фінансового забезпечення будівництва, ремонту та інших інженерно-технічних заходів із захисту об'єктів критичної інфраструктури паливно-енергетичного сектора критичної інфраструктури та 5149,68 млн грн для фінансового забезпечення будівництва магістральних водогонів у зв'язку з потребою ліквідації негативних наслідків, пов'язаних зі знищенням Каховської гідроелектростанції та (постанови Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 р. № 321 та № 327).

З резервного фонду державного бюджету ухвалено рішення про виділення:

- 5000,0 млн грн Адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації на придбання обладнання оборонного призначення з подальшою передачею в установленому порядку придбаного військового майна до сфери управління органів, що здійснюють керівництво військовими формуваннями (розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2024 р. № 242-р);

- 156,63 млн грн для покриття витрат за жовтень – грудень 2023 р. об'єктів державної, комунальної та приватної власності, у будівлях (приміщеннях) яких у період воєнного стану на безоплатній основі розміщувалися внутрішньо переміщені особи, у т. ч. Мінреінтеграції – 129,11 млн грн, іншим центральним органам виконавчої влади – 23,02 млн грн та обласним державним адміністраціям (відповідним військовим адміністраціям) – 4,5 млн грн (розпорядження Кабінету Міністрів України від 22 березня 2024 р. № 253-р);

¹⁰ На Чернігівщині відновлять центральну районну лікарню коштом UNITED24.

URL: <https://moz.gov.ua/article/news/na-chernigivschini-vidnovljat-centralnu-rajonnu-likarnju-koshtom-united24>

- 719,56 млн грн Головному управлінню розвідки Міністерства оборони для надання одноразової грошової допомоги сім'ям загиблих військовослужбовців (розпорядження Кабінету Міністрів України від 29 березня 2024 р. № 277-р);
- 5577,32 млн грн деяким центральним органам виконавчої влади та обласним державним адміністраціям (для обласних військових адміністрацій) для здійснення заходів, пов'язаних зі зміцненням обороноздатності держави (будівництво військових інженерно-технічних і фортифікаційних споруд, фортифікаційне обладнання оборонних рубежів, улаштування системи невибухових загороджень) (розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 квітня 2024 р. № 287-р);
- 176,55 млн грн Херсонській обласній державній адміністрації (для Херсонської обласної військової адміністрації) для проведення аварійно-відновлювальних робіт на об'єктах водо- та теплопостачання, які виникли внаслідок техногенного характеру, що склалася на території Херсонської області внаслідок підриву Російською Федерацією греблі Каховської ГЕС (розпорядження Кабінету Міністрів України від 9 квітня 2024 р. № 308-р);
- 125,57 млн грн Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів (для Державного агентства водних ресурсів) для здійснення заходів, пов'язаних з подачею поверхневих вод каналом Дніпро – Інгулець, для стабільного забезпечення питною водою населення м. Миколаєва (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 квітня 2024 р. № 317-р).